Raad werk voor pro Cultuur gramma

2020/21

Inhoud

Voorwoord	3
1. Positie, visie en werkwijze	4
2. Adviesagenda 2020 – 2021	12
3. Samenstelling raad	18
Voetnoten	20
Colofon	21

Voorwoord

Voor u ligt het Werkprogramma 2020 – 2021 van de Raad voor Cultuur. De raad adviseert de regering en het parlement over het cultuur- en mediabeleid. Hij doet dat met beleidsadviezen, instellingsadviezen en uitvoeringsadviezen. Ook publiceert de raad verkenningen en sectoradviezen, waarin de stand van zaken in een bepaalde sector wordt doorgelicht of een maatschappelijk thema wordt onderzocht dat van belang is voor toekomstig beleid.

Dit werkprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd. Het eerste hoofdstuk beschrijft de positie, visie en werkwijze van de raad. In hoofdstuk 2 is de adviesagenda opgenomen voor de periode september 2020 – december 2021. De samenstelling van de raad, de kring van adviseurs en het bureau van de raad kunt u vinden in hoofdstuk 3.

De raad is een netwerkorganisatie. Raadsleden en medewerkers werken samen met een kring van adviseurs, die hun kennis en ervaring inzetten voor het advieswerk van de raad. Debat en discussie zijn daarmee een vast onderdeel van de uitvoering van ons werkprogramma. Met de inzet van deze zeer gevarieerde groep mensen streeft de raad naar kwalitatief hoogwaardige en leesbare adviezen, die bijdragen aan een rijk cultureel leven, richting geven aan het cultuur- en mediabeleid en het veld uitdagen en aanmoedigen.

Dit werkprogramma is tot stand gekomen in overleg met het ministerie van OCW, dat verantwoordelijk is voor het cultuur- en mediabeleid.

1. Positie, visie en werkwijze

1.1 Taken en taakopvatting

De Wet op het specifiek cultuurbeleid bepaalt dat de Raad voor Cultuur 'tot taak heeft de regering en de beide kamers der Staten-Generaal te adviseren over algemeen verbindende voorschriften en/of te voeren beleid van het Rijk op het terrein van cultuur'. De raad brengt drie typen adviezen uit:

Beleidsadviezen
De raad geeft – gevraagd en ongevraagd – advies over het te voeren overheidsbeleid op het gebied van kunst, erfgoed en media. Het aantal beleidsadviezen en de aard ervan bepaalt de raad zelf, in overleg met de verantwoordelijke bewindspersoon.

Instellingsadviezen
De raad is belast met de advisering over subsidies aan culturele instellingen in het kader van de culturele basisinfrastructuur (BIS). De BIS bestaat uit rechtstreeks door het Rijk gefinancierde instellingen. Eens in de vier jaar vindt advisering hierover plaats. Halverwege de subsidieperiode voert de raad monitoringsgesprekken met alle BIS-instellingen. Ook bezoeken adviseurs van de raad regelmatig activiteiten van deze instellingen om een indruk te krijgen van hun functioneren.

Adviezen op grond van wettelijke taken
De raad is betrokken bij de uitvoering van een aantal wettelijke taken. Op grond van de Mediawet adviseert de raad over omroeperkenningen en het concessiebeleidsplan van de Nederlandse Publieke Omroep. Andere uitvoeringstaken van de raad zijn adviezen over de aanwijzing van professionele organisaties voor monumentenbehoud; over de voordracht van sites voor het Europees Erfgoedlabel; over de voordracht van immaterieel erfgoed bij UNESCO; over aanwijzingsprogramma's in het kader van de Erfgoedwet en over billijke vergoedingen voor de exploitatie van auteursrechten.

De Raad voor Cultuur wil adviezen geven die bijdragen aan een rijk cultureel leven, richting geven aan het cultuurbeleid en het culturele veld uitdagen en aanmoedigen. Wij geven deze adviezen vanuit een bijzondere positie. De raad is namelijk enerzijds onderdeel van het staatsbestel, maar functioneert anderzijds volledig onafhankelijk. We mengen ons in actuele discussies, maar laten ons niet leiden door de waan van de dag. De raad is geen wetenschappelijk instituut, maar we betrekken wetenschap en wetenschappers bij ons werk. De raad doet mee aan het publieke debat, maar we bedrijven geen journalistiek. Vanuit deze 'tussenpositie' adviseert de raad aan de hand van de volgende drie uitgangspunten:

De raad adviseert met visie en durf

Goede adviezen komen in verschillende vormen en maten, maar zijn in ieder geval goed beargumenteerd en duidelijk. De raad prikkelt waar het kan, moedigt aan waar nodig en wijst op nieuwe perspectieven. We zoeken de grenzen van het cultuurdebat op en anticiperen op ontwikkelingen of dilemma's.

De raad heeft kennis van zaken of weet deze kennis te ontsluiten. We staan open voor nieuwe geluiden en dwarse zienswijzen, maar hebben ook oog voor traditie en het culturele verleden. We benaderen problemen waar het kan interdisciplinair en betrekken waar nodig deskundigen uit andere sectoren. De raad werkt vanuit een consistente visie op cultuur en herijkt deze ook met enige regelmaat.

De raad is onafhankelijk

In zijn positie tussen politiek, maatschappij, media en ambtenarij bewaakt de raad zijn onafhankelijke positie. Dat gaat verder dan alleen het principe dat hij 'zonder last of ruggenspraak' opereert. De raad oriënteert en informeert zich breed en baseert zijn adviezen op uiteenlopende bronnen. Zulke bronnen kunnen zowel feitelijke gegevens zijn (*evidence based*), wetenschappelijk onderzoek (*theory based*) als meningen van kunstenaars, deskundigen en leken (*opinion based*). We moeten weten wat er speelt en zoeken daarom verbindingen met culturele instellingen, media, wetenschap en overheid. De raad staat dus niet boven de partijen, maar ertussen. Bij onze advisering maken we zo goed mogelijk duidelijk hoe we tot conclusies zijn gekomen en welke afwegingen we daarbij hebben gemaakt.

Adviezen hebben impact

In het jargon van adviesraden is 'doorwerking' een belangrijk begrip dat wordt gebruikt om het effect van een advies te duiden. Die effecten kunnen zowel gaan om concrete maatregelen die direct in beleid te vertalen zijn als om de impact op de lange termijn. De doorwerking van adviezen wordt niet alleen bepaald door de inhoud ervan, maar ook door de manier waarop er wordt geadviseerd. Aandacht voor proces en vorm is van belang.

Om te voorkomen dat adviezen in bureaulades verdwijnen, zoekt de raad het debat en de dialoog op. Wij zien debatteren als een vorm van adviseren. Discussies over cultuur en cultuurbeleid vergroten de aandacht, beïnvloeden (publieke of politieke) opinies en brengen reuring. Na afronding van een advies zorgt de raad ervoor dat het voor iedereen toegankelijk is en brengen we het onder de aandacht van de media en het veld.

1.2 Visie en adviesdomeinen

Visie op cultuur [1]

In de visie van de raad is aan cultuur een breed palet aan waarden verbonden. Het kan gaan om kunstzinnige of kunsthistorische waarden: de beleving van schoonheid, de reflectie op de wereld om ons heen. Het kan ook gaan om maatschappelijke opbrengsten: culturele voorzieningen dragen bij aan beter onderwijs, kunnen positieve effecten hebben op de gezondheid, een actieve

deelname van burgers aan de samenleving stimuleren of bijdragen aan de gemeenschapszin van (groepen) burgers. Het kan ook gaan om economische waarden: culturele voorzieningen in de buurt leiden tot meer opbrengsten in de horeca, hogere huizenprijzen of een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven. [2] Of het nu om een individu, een instelling, een bedrijf of een overheidsinstelling gaat, er is voor elk wat wils in het waardenpalet. [3]

Politiek gezien dus ook; linksom of rechtsom zijn er prioriteiten te leggen, afhankelijk van het belang dat men aan bepaalde waarden hecht. Maar volgens de raad zal elke discussie over de waarde van cultuur rekening moeten houden met die ene eigenschap waarmee cultuur zich onderscheidt van al het andere. Dat is de esthetische waarde van de kunsten en de intrinsieke waarde van het erfgoed. Deze waarden ontstaan doordat een persoon zich 'mentaal verbindt' aan kunst en erfgoed. [4] In de kunsten gebeurt dat doordat een lezer, luisteraar of toeschouwer wordt aangesproken door de esthetische kwaliteiten van een kunstwerk. Op die manier kan het bijvoorbeeld schoonheid, ontroering of contemplatie bieden. Maar evengoed kan het een schok, afkeer, verdriet, discussie en confrontatie veroorzaken. In het erfgoed legt een object of handeling een persoonlijke verbinding tussen mensen en (hun eigen of een andere) geschiedenis, tradities en verhalen. Geen enkel ander onderdeel van onze samenleving – sport, economie, wetenschap, religie- doet zo'n expliciet beroep op deze waarden.

Dat wil niet zeggen dat cultuur is losgezongen van de werkelijkheid en alleen maar 'mooi' is. Cultuur staat midden in de maatschappij, verbindt en kan direct of indirect zeer geëngageerd zijn. Zij kan de wereld waarin wij leven becommentariëren en er (soms radicale) kritiek op leveren.
Zoals toneelregisseur Johan Simons enige jaren geleden zei: "Kunst kan een samenleving helpen over zichzelf te reflecteren, nieuwe denkpistes te openen, het ondenkbare te denken, afgronden zichtbaar te maken, en ja, ook troost te bieden." [5] Voor erfgoed geldt dat evenzeer; de objecten en gebruiken die uit de historie voortkomen, laten zien hoe onze of andere samenlevingen waren – en dat kan heel confronterend zijn. Deze onderscheidende waarden van cultuur kunnen dus ook choqueren of beledigen. Dat wordt niet altijd door iedereen geaccepteerd. Door de eeuwen heen – ook in deze tijd – is het een reden voor uiteenlopende regimes en maatschappelijke groepen om het geluid van kunstenaars te smoren of te vernietigen. Des te belangrijker is het dat die aspecten van cultuur hoog in het vaandel worden gehouden. De functie van cultuur als vrijplaats van kritische, onconventionele opvattingen en visies moet worden gekoesterd en bewaakt.

Hoofdlijnen adviesagenda

De raad bepaalt in samenspraak met het ministerie van OCW de hoofdlijnen van zijn adviesagenda. Aan de basis daarvan ligt een verkenning naar ontwikkelingen en trends in het culturele leven: De Cultuurverkenning.
In Agenda Cultuur zijn die uitgewerkt in een beleidsagenda voor de lange termijn. In het advies over de Culturele Basisinfrastructuur 2017 – 2020 (lopende subsidieperiode), en de verkenning Cultuur voor stad, land en regio zijn nadere accenten gezet in deze beleidsagenda. Via tien sectoradviezen zijn deze analyses vanuit het perspectief van iedere deelsector verdiept.

In zijn advies Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur heeft de raad de opgebouwde kennis bijeengebracht en voorstellen gedaan over de inrichting van het cultuurbestel vanaf 2021. Dit is verder uitgewerkt in het recent verschenen advies over de Culturele Basisinfrastructuur 2021 – 2024 (komende subsidieperiode). Op het terrein van de media heeft de raad de afgelopen jaren twee adviezen over de toekomst van de publieke omroep uitgebracht: De tijd staat open en Zicht op zoveel meer. In 2019 heeft de raad briefadviezen uitgebracht over de toekomst van de publieke omroep en de organisatie en financiering van lokale publieke omroepen (in samenwerking met de Raad voor het Openbaar Bestuur).
Deze adviezen, en de daaropvolgende beleidsontwikkelingen die de verantwoordelijke bewindspersonen voor Media hebben ingezet, zijn leidend voor het deel van de adviesagenda dat zich richt op het mediabestel.

Hieronder zijn de hoofdlijnen van de adviesagenda beknopt beschreven. De vijf thema's die worden genoemd zijn richtinggevend, maar het is niet zo dat elk thema ook ieder jaar in een advies aan bod komt. Dat hangt af van de adviesbehoefte van het kabinet.

Thema 1: Modernisering cultuurbestel

In het advies Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur constateerde de raad dat er veel moois gebeurt op de podia en festivals, in de filmtheaters, de musea en op andere presentatieplekken. Tegelijkertijd gaf hij daarbij aan dat het landelijk cultuurbestel aan herziening toe is om de kwaliteit van de vele kunstenaars, creatieven en culturele instellingen beter tot haar recht te laten komen. In de verkenning introduceerden we vier doelstellingen waaraan cultuurbeleid in onze ogen moet voldoen. Volgens deze doelstellingen moet cultuurbeleid zorgen voor de ontwikkeling van talent in elke culturele discipline en in elk genre daarbinnen (doelstelling 1), voor een cultureel aanbod dat in zijn totaliteit elke Nederlander kan aanspreken (doelstelling 2), voor een pluriform cultuuraanbod waarin niet alleen het bestaande wordt gekoesterd maar ook het nieuwe wordt omarmd (doelstelling 3) en voor het creëren van een veilige haven waar cultuur kan reflecteren op de samenleving in een rijke meerstemmigheid (doelstelling 4). Dit vraagt erom dat het beleid zich veel guller openstelt voor de brede waaier aan kunstenaars en creatieven die Nederland rijk is. Ook moet de overheid een actievere rol spelen in het bevorderen van de gezondheid van de culturele arbeidsmarkt. De minister heef via haar 'Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021 – 2024' een stap in de modernisering van het bestel gezet. Voor de raad blijft het toetsen van het bestel aan de realisatie van de doelstellingen van het cultuurbeleid een centraal thema in zijn advisering.

Thema 2: Relatie Rijk en stedelijke cultuurregio

De afgelopen jaren heeft de raad intensief aandacht aan dit thema besteed. Dit heeft geresulteerd in de verkenning Cultuur voor stad, land en regio.
In Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur hebben we geadviseerd hoe het samenspel tussen het cultuurbeleid van het Rijk en de stedelijke cultuurregio's een nieuwe invulling moet krijgen. In haar 'Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021 – 2024' heeft de minister aanzetten gedaan tot dat nieuwe bestuurlijke samenspel. De raad zal zich actief inzetten om ervoor te zorgen dat het cultuurbeleid van de drie overheidslagen in de stedelijke cultuurregio's tot

bloei kan komen. De Coronacrisis heeft eens te meer laten zien hoe belangrijk en relevant dit thema is.

Thema 3: Van klaslokaal tot kunstenaar/maker: over de culturele en mediawijze carrière

De raad richt zich binnen dit thema op adviesaanvragen met betrekking tot de keten van de eerste kennismaking van kinderen met cultuur tot de scholing van professionele kunstenaars. Cultuur- en media-educatie ziet de raad als onderdeel van de vormende taak van het onderwijs van de toekomst, ook voor diegenen die geen culturele carrière ambiëren. Ook de minister van OCW heeft cultuureducatie tot speerpunt van haar beleid gekozen. De raad besteedt daarom in zijn adviezen bijzondere aandacht aan educatie, scholing en deskundigheidsbevordering – op zowel het terrein van het erfgoed en de kunsten als de media. Ons uitgangspunt daarbij is dat leren geen lineair proces is, maar in alle fasen van een culturele loopbaan belangrijk is ('Leven Lang Leren'). De ontwikkelingen rond het nieuwe curriculum blijven we nauwlettend volgen.

Van groot belang voor de culturele carrière zijn de ingrijpende gevolgen van de veranderde arbeidsmarkt voor makers en kunstenaars. Die zijn gedreven, zelfredzaam en autonoom. Ze werken als zelfstandige met een gemengde beroepspraktijk en organiseren zich in informele netwerken, dwars door de disciplines heen. Maar de verkenning en het daaropvolgende advies dat de raad met de SER heeft uitgebracht, Passie gewaardeerd, bevestigen een zorgwekkend beeld: kunstenaars en makers hebben verhoudingsgewijs een laag tot zeer laag inkomen, de verborgen werkeloosheid neemt toe en sociale voorzieningen zijn dikwijls niet afdoende geregeld. De raad zal de ontwikkelingen op de voet blijven volgen en zich blijven inzetten voor een beter functionerende arbeidsmarkt in de culturele sector.

Thema 4: Veranderende publiekspatronen en diversiteit

Samenstelling, gedrag en voorkeuren van het publiek veranderen ingrijpend. Het is de tijd van de beleveniscultuur: we willen alles, nu meteen en overal. Mensen zijn culturele omnivoren geworden, die zelf bepalen waar ze van kunst en cultuur genieten. Dat kan uiteraard in een museum, schouwburg of concertzaal, maar evengoed op festivals, in buurthuizen of gewoon thuis op de bank achter de tablet of laptop. Bij traditionele kunstuitingen, zoals symfonische concerten of klassieke balletten, vergrijst het publiek en blijft de aanwas van nieuwe en jongere publieksgroepen achter. Cultuurinstellingen vinden het moeilijk om hierop een passend antwoord te vinden.

De raad verwacht dat het publieksbereik van de traditionele cultuuruitingen – de disciplines waarop overheidsbeleid zich tot nu toe vooral richt – op termijn zal stagneren en afnemen. Nieuwe generaties blijven gericht op de cultuurvormen die zij in hun jonge jaren al waardeerden. Tegelijkertijd vinden jong publiek en de steeds grotere groep mensen met een migratieachtergrond weinig aansluiting bij de traditionele cultuuruitingen. Terwijl juist deze generaties en de cultureel diverse makers Nederland met hun objecten, verhalen en beeldtalen een hedendaags gezicht geven én een nieuw gesprek op gang brengen.

We zullen in onze advisering aandacht blijven besteden aan een inclusiever cultuurbestel. Publiek gefinancierde cultuur moet relevant en toegankelijk zijn voor alle bevolkingsgroepen. In haar 'Uitgangspunten Cultuurbeleid 2021 – 2024' stelt de minister, evenals de raad in Cultuur dichtbij, dicht bij cultuur, dat het veld nauwer kan samenwerken op het gebied van publieksonderzoek; de minister maakt daarvoor middelen vrij. Culturele instellingen kunnen publieks- en bevolkingsdata beter gebruiken om nieuw publiek te bereiken en behouden. De raad zal de ontwikkelingen op dit vlak blijven volgen, vanuit het diep gewortelde besef dat de kansen en mogelijkheden groot zijn, maar dat versnippering dreigt – net als vele opnieuw uitgevonden wielen.

Thema 5: Onafhankelijk en betrouwbaar publiek mediabestel

Een onafhankelijk en betrouwbaar, publiek mediabestel – op landelijk, regionaal en lokaal niveau – is een groot goed. De programma's, artikelen, websites en live streams die ons bereiken, becommentariëren en verbeelden gebeurtenissen en cultuur in Nederland en daarbuiten. Zij verbinden bevolkingsgroepen, informeren, leren en vermaken ons. Zij verrijken ons leven. Het mediabestel vormt met zijn kwalitatief hoogwaardige en onafhankelijke nieuwsvoorziening een dragende pijler onder onze democratische rechtstaat, en dat zou ook in de toekomst zo moeten zijn. Geen eenvoudige opdracht, want er verandert veel.

Technologische vernieuwingen buitelen over elkaar heen, het mediagebruik verandert onder onze handen. Inmiddels krijgen, maken en delen mensen – consumenten en producenten – informatie en belevenissen overal, onmiddellijk en op iedere plek. Een moderne en toekomstbestendige, publieke mediadienst moet op deze veranderingen inspelen en er gebruik van maken. De structuur ervan moet zo ingericht zijn dat hij deze veranderingen aankan, lokaal, regionaal en landelijk.

1.3 Organisatie

De raad werkt met een kring van adviseurs, tijdelijke adviescommissies en diverse vaste uitvoeringscommissies. Zij worden ondersteund door het bureau van de raad. Bij de samenstelling van alle gremia is diversiteit het uitgangspunt. De confrontatie van uiteenlopende gezichtspunten, achtergronden en expertisegebieden draagt bij aan de kwaliteit van de advisering. Ook hechten wij aan een representatieve vertegenwoordiging van verschillende bevolkingsgroepen naar leeftijd, geslacht, culturele achtergrond en regionale afkomst.

De raad bestaat uit de volgende gremia:

Raad

De raad bestaat uit acht leden. Naast de voorzitter gaat het om zeven generalisten, die kennis hebben van het culturele veld en daarnaast expertise in andere relevante disciplines (bijvoorbeeld ondernemerschap, financiën, juridische zaken).

We streven naar een vruchtbaar samenspel tussen raad en commissies. Raadsleden nemen in de regel deel aan tijdelijke commissies die een advies voorbereiden. Deze commissies worden in de raad uitgenodigd om (de voortgang van) adviezen toe te lichten.

Kring van adviseurs

Aan de raad is een kring van adviseurs verbonden. De kring heeft het karakter van een 'pool', zodat de inzet van deskundigen kan worden toegesneden op de thematiek van een advies. De kring bestaat op dit moment uit ongeveer 150 adviseurs. Onder hen zijn mensen met kennis van de sectoren en BIS-instellingen, maar ook met specifieke expertise op bijvoorbeeld financieel, juridisch of internationaal terrein. Bij de samenstelling van de kring wordt veel waarde gehecht aan een evenwichtige vertegenwoordiging uit verschillende regio's, bevolkings- en leeftijdsgroepen.

De raad kan voor adviestrajecten een beroep doen op de leden van de kring. Ook spelen de adviseurs een belangrijke rol bij de beoordeling van subsidie-aanvragen, monitoring van BIS-instellingen en voorstellingsbezoeken. De kring van adviseurs wordt niet door de minister, maar door de raad zelf benoemd zodat deze, afhankelijk van de behoefte, eenvoudig uitgebreid of verkleind kan worden.

Uitvoeringscommissies

Vanwege de uitvoering van een aantal wettelijke taken heeft de raad vier vaste commissies:

- Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud
  (beoordeelt aanvragen van organisaties die de zogenaamde POM-status willen verkrijgen).
- Europees Erfgoedlabel
  (belast met de voordracht van sites voor het Europees Erfgoedlabel).
- Immaterieel Erfgoed UNESCO
  (belast met de voordracht van kandidaten voor een UNESCO-lijst van immaterieel erfgoed).
- Bescherming particulier cultureel erfgoed
  (uitwerking advies commissie Pechtold).

NB: op moment van schrijven is deze commissie nog in oprichting en is dus nog niet met haar werkzaamheden gestart

Bureau
De raad is een netwerkorganisatie die wordt ondersteund door een bureau. Het bureau fungeert als knooppunt in en regisseur van het netwerk. Het bestaat uit een kleine groep professionals die met een grote mate van zelfstandigheid hun werk verrichten. De vaardigheden, creativiteit en kennis van deze medewerkers dragen in belangrijke mate bij aan de kwaliteit en doorwerking van de raadsadvisering.

1.4 Werkwijze

De raad is een organisatie waarin, afgezien van een aantal vaste aandachtsgebieden, het werk projectmatig is georganiseerd. Adviestrajecten hebben een kop en een staart, kunnen worden gepland en hebben een vastomlijnd onderwerp.

Adviezen en andere publicaties worden in de regel voorbereid door tijdelijke commissies, die voor de duur van een adviestraject in het leven worden geroepen. Zo'n commissie bestaat uit raadsleden en adviseurs uit de kring – waar nodig aangevuld met externe deskundigen. De commissieleden worden geselecteerd op kennis van zaken, diversiteit, reputatie en een fris geluid.

Deze manier van werken garandeert de flexibiliteit en inhoudsdeskundigheid bij het tot stand brengen van adviezen; er worden immers commissies op maat samengesteld. Projectmatig werken biedt ook mogelijkheden om in wisselende teams van medewerkers, adviseurs en raadsleden samen te werken.

Het bureau van de raad coördineert, begeleidt en ondersteunt het werk van de commissies. Elk advies begint met een startnotitie of projectplan, waarin vraagstelling, planning en eindtermen zijn beschreven. De beoogde doorwerking van adviezen wordt vooraf in kaart gebracht. De voortgang ervan wordt in de raad besproken, in aanwezigheid van de voorzitter en mogelijk ook andere leden van de commissie. De raad stelt uiteindelijk het advies vast. Hij is verantwoordelijk voor de inhoud ervan.

De raad schaalt, wanneer het advieswerk daarom vraagt, zijn capaciteit op en kan ook snel weer terugkeren naar zijn basisbezetting. We brengen onze adviezen niet alleen de wereld in, maar halen de wereld ook in huis – letterlijk – door te functioneren als een plek waar het debat over cultuur en cultuurbeleid plaatsvindt. Daar leent onze huisvesting zich goed voor. De raad is gevestigd naast het Centraal Station in Den Haag. In een compacte, prettige ruimte kunnen we flexibel werken, vergaderen en debatteren. Voor bijdragen aan de inrichting ervan nodigt de raad regelmatig jonge kunstenaars en studenten van kunstacademies uit.

2. Adviesagenda 2020 – 2021

Om de impact van zijn adviezen te optimaliseren, streeft de raad naar een gevarieerd palet aan adviezen. Naast adviezen die zijn gericht op de ontwikkeling van toekomstvisies kunnen er ook meer concrete en direct uitvoerbare beleidsadviezen worden gegeven. De raad wisselt strategische, sectoroverstijgende adviestrajecten af met toepassingsgerichte briefadviezen die, mits goed getimed, een discussie net even verder kunnen brengen of juist kunnen uitlokken. Naast gevraagd (door de regering, maar ook door de Eerste en Tweede Kamer) kan de raad ook ongevraagd advies uitbrengen. We onderscheiden de volgende publicaties, leidend tot een herkenbaar palet aan adviezen:

Beleidsadviezen
Die betrekking hebben op een bepaalde sector (sectoraal) of van algemeen belang zijn (sectoroverstijgend).

Instellingsadviezen
Die betrekking hebben op de beleidsplannen of het functioneren van culturele instellingen, of van instellingen op het gebied van de media.

Verkenningen of sectoradviezen
Daarin licht de raad de stand van zaken in een culturele sector door of een maatschappelijk thema onderzoekt dat van belang is voor toekomstig cultuurbeleid.

Uitvoeringsadviezen
Die hebben betrekking op de uitvoering van wet- en regelgeving op het gebied van professionele organisaties voor monumentenbehoud; het Europees Erfgoedlabel; aanwijzingsprogramma's in het kader van de Erfgoedwet, immaterieel erfgoed bij UNESCO en billijke vergoedingen voor de exploitatie van auteursrechten.

In de vormgeving en totstandkoming van deze producten is maatwerk geboden. Presentaties, prikkelende essays (op persoonlijke titel van de auteur), debatten en sociale media kunnen onderdeel uitmaken van een adviestraject. De raad heeft een veelgelezen nieuwsbrief en een account op Twitter met ruim 10.000 volgers. Leden van de raad, het bureau en zijn adviseurs treden regelmatig op in de media en publiceren in kranten en vaktijdschriften. [6]

De raad gaat regelmatig op werkbezoek in de vorm van 'residencies': wij verblijven dan enkele dagen in een stedelijke regio, bezoeken culturele instellingen, praten met makers en kunstenaars en debatteren over beleidsvraagstukken die in zo'n regio spelen.

De raad zal ook het komende jaar – waar mogelijk en wenselijk – adviestrajecten initiëren in samenwerking met andere adviesraden.

Hieronder staan de verwachte activiteiten van de raad voor de periode 2020 – 2021 op een rij. De opsomming is ingedeeld naar beleidsadviezen, instellingsadviezen, verkenningen en uitvoeringsadviezen – en daarbinnen naar de verwachte opleverdatum. De adviesonderwerpen hebben in de regel een relatie met de in hoofdstuk 1.2 opgenomen brede thema's.

2.1 Beleidsadviezen 2020 – 2021

Beleidskader koloniale collecties

September 2020

Vanuit haar verantwoordelijkheid voor de rijkscollectie wil de minister van OCW een nationaal beleidskader ontwikkelen voor de omgang met koloniale collecties. Hierbij gaat het om het ontwikkelen van een methodiek voor herkomstonderzoek en het ontwikkelen van een zorgvuldige procedure voor de omgang met teruggaveverzoeken. Voor het beleidskader zal de minister zich door een gezaghebbende, onafhankelijke commissie van de raad laten adviseren. Deze commissie heeft als opdracht de historische, juridische, internationale en morele aspecten van de koloniale collecties in kaart te brengen.

Advies lokale omroep
(i.s.m. ROB)

Oktober 2020

Als vervolg op het advies 'Advies organisatie en financiering lokale publieke omroepen' van de Raad voor Cultuur en de Raad voor het Openbaar Bestuur van september 2019, is het doel dat in oktober 2020 een nieuw advies verschijnt. Uitgangspunt zijn de verschillende functies van de lokale media en hoe deze geborgd (zouden moeten) worden. Bij dit advies zal ook aandacht worden besteed aan de bekostiging en de samenhang tussen verschillende lagen bij de omroepen (lokaal, regionaal, nationaal).

Gevolgen coronacrisis voor culturele sector
(Scenariotraject 'wendbare en weerbare cultuursector')

Najaar 2020

De coronacrisis heeft de culturele sector hard getroffen. Door de lockdown zijn duizenden voorstellingen, tentoonstellingen en andere culturele evenementen niet doorgegaan. De 1,5 meter samenleving stelt de sector voor grote uitdagingen. Veel culturele instellingen en makers zijn in financiële problemen terechtgekomen. De raad wil de gevolgen van de coronacrisis voor de culturele sector in kaart brengen en perspectieven aanreiken voor een wendbare en weerbare sector, om optimaal voorbereid te kunnen zijn op elkaar afwisselende scenario's: 'lockdown', 1,5 meter samenleving en het nieuwe normaal.

Evaluatie restitutiebeleid roofkunst Tweede Wereldoorlog

Najaar 2020

Zowel nationaal als internationaal is er groeiende aandacht voor de restitutie van cultuurgoederen die in de Tweede Wereldoorlog zijn geroofd, geconfisqueerd of onder dwang zijn verkocht. Het Nederlandse restitutiebeleid is opgericht in 2001. In 2012 adviseerde de Raad voor Cultuur over de beoordeling van claims op de NK-collectie en in 2016 evalueerde Berenschot de organisatie van het beleid. In 2020 vindt op verzoek van de minister een evaluatie van het beleid en de organisatorische structuur plaats door de raad.

Beoordeling subsidie-aanvragen BIS 2021 – 2024

Eind 2020

De raad zal reageren op de aangepaste werkplannen die culturele instellingen n.a.v. 'nee, tenzij'-adviezen van de raad hebben ingediend.

Beoordeling concessie beleidsplan NPO

Eind 2020 / begin 2021

Conform de Mediawet geeft de raad advies over het concessiebeleidsplan van de NPO. Ook het Commissariaat voor de Media geeft advies over dit plan. Voor de NPO is dit het moment om mogelijk nieuwe aanbodkanalen aan te vragen. Dit behoort ook tot het advies.

Beoordeling aanvragen aspirant omroepen

Eind 2020 / begin 2021

Ook op basis van de Mediawet geeft de raad advies over de (voorlopige) erkenningen van aanvragers voor de landelijke publieke omroep. Naast de raad brengen ook het Commissariaat voor de Media en de NPO hierover advies uit. Ook dit staat voor eind 2020/begin 2021 in de planning.

Advies Bescherming Collectie Nederland

Februari 2021

Vorig jaar bracht de Raad voor Cultuur het advies 'Van terughoudend naar betrokken' uit over de bescherming van cultuurgoederen. Uit dit advies blijkt onder meer dat cultuurgoederen in particulier bezit met de huidige interpretatie en werking van de Erfgoedwet nog onvoldoende worden beschermd en dat er een dynamische visie op de Collectie Nederland nodig is.

De raad is verzocht een vaste commissie in te stellen voor de bescherming van roerend erfgoed. Deze commissie krijgt als taak een overkoepelende visie op de Collectie Nederland te ontwikkelen, met het veld hierover te communiceren en hieraan verbonden invulling te geven aan het register van beschermde cultuurgoederen. Beoogd is februari 2021 de eerste resultaten van het werk van deze commissie te presenteren.

Museale voorziening slavernijverleden
(advies i.s.m. de Amsterdamse Kunstraad)
Voorjaar 2021
Het College van de Gemeente Amsterdam heeft aan een aantal partijen opdracht gegeven om een verkenning uit te brengen over een museale voorziening slavernijverleden. Gezien de betrokkenheid van het Rijk bij deze nationale voorziening zal de minister de raad vragen om samen met de Amsterdamse Kunstraad te adviseren over het rapport dat voortkomt uit deze verkenning.

Archeologie – Evaluatie Erfgoedwet
(Samen met Raad voor de Leefomgeving en infrastructuur)
1 mei 2021
Aan de raad zal worden gevraagd om samen met de Rli te adviseren over de Erfgoedwet op het onderdeel archeologie. Door het ministerie van OCW zijn verschillende onderzoeken op dit onderdeel uitgezet. De adviesvraag wordt verwacht in het najaar.

2.2 Instellingsadviezen 2020 – 2021

Culturele Basisinfrastructuur 2021 – 2024
Op 4 juni 2020 heeft de raad het advies Culturele Basisinfrastructuur 2021 – 2024 (BIS) uitgebracht. Na een check op door de instellingen bij het ministerie van OCW aangedragen feitelijke onjuistheden zal de raad in de zomer 2020 aanvullende adviezen publiceren. Eind 2020 brengt de raad advies uit op de aangepaste werkplannen van de culturele instellingen die een 'nee, tenzij'-advies van de raad hebben ontvangen.

Alle BIS-instellingen wordt gevraagd uiterlijk 1 juni 2021 in een beknopt plan in te dienen hoe zij wendbaar en weerbaar blijven en hoe zij omgaan met verschillende scenario's voor de ontwikkelingen rond Covid-19. De raad brengt op basis daarvan oktober 2021 in beeld op welke manier de monitoring kan worden bijgesteld. Daarbij neemt de raad de mate waarin de beroepspraktijk in zijn aard is geraakt door Covid-19 in ogenschouw. De raad zal dan ook reageren op de aangepaste werkplannen die culturele instellingen naar aanleiding van de 'ja, mits'-adviezen van de raad hebben ingediend.

Monitoring van BIS-instellingen
Tijdens de gehele subsidieperiode volgt de raad de BIS-instellingen. De raad krijgt hierdoor inzicht in het functioneren van deze instellingen en in de BIS als geheel. Deze kennis vormt een belangrijke basis voor het oordeel dat de raad eens in de vier jaar moet geven over de subsidieaanvragen van de instellingen. Monitoring bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Het volgen van de activiteiten van de instellingen, zoals concerten, voorstellingen, tentoonstellingen et cetera. Rapportages hierover worden toegevoegd aan de instellingsdossiers. De raad zal in dit kader ook kennisnemen van de jaarrekeningen en bestuursverslagen van de instellingen.

2. In het tweede jaar van de subsidieperiode voert een delegatie van de raad een gesprek met de BIS-instellingen. Voor de lopende BIS-periode hebben deze gesprekken plaatsgevonden in 2018. Belangrijke gespreksonderwerpen zijn het uitvoeren van het activiteitenplan, het functioneren van de instelling en de ervaringen van de instelling in de BIS.

Als de activiteiten en/of de jaarverantwoording hiertoe aanleiding geven, kan de raad besluiten een vervolggesprek te voeren met een instelling. Hij kan ook op een andere manier stappen ondernemen door bijvoorbeeld tussentijds over de instelling te adviseren.

De raad wil de kennis en expertise die hij heeft opgedaan via de beoordeling van individuele BIS-aanvragen benutten als startpunt voor de monitoring rond diversiteit en inclusie. Om een goede monitoring en een goede beoordeling over vier jaar mogelijk te maken, is het zaak dat alle gehonoreerde instellingen gaan werken met concrete stappenplannen. De raad wil die graag in een *midterm review* evalueren. Daarbij moet inzichtelijk zijn wat er in 2021 – 2022 concreet is ondernomen en bereikt en wat de resterende doelen en acties zijn voor 2023 – 2024.

2.3 Verkenningen en sectoradviezen 2020 – 2021

In een verkenning licht de raad de stand van zaken door in een sector of rond een maatschappelijk thema dat relevant is voor de culturele sector. De Cultuurverkenning was de eerste van deze verkenning 'nieuwe stijl'. Andere voorbeelden zijn de verkenning die de raad samen met de SER heeft uitgevoerd naar de arbeidsmarkt in de culturele sector en Cultuur voor stad, land en regio. De raad gebruikt een verkenning om trends en ontwikkelingen te duiden en beleidsopties in kaart te brengen. Een verkenning voorziet niet in een uitgewerkt advies, maar is bedoeld als opmaat voor debat en reflectie. Zij kan voor regering en parlement aanleiding zijn om een specifieke adviesaanvraag bij de raad neer te leggen.

Sectoradviezen zijn bedoeld om trends en ontwikkelingen binnen een specifieke sector tegen het licht te houden. Van eind 2017 tot begin 2019 heeft de raad tien sectoradviezen uitgebracht waarmee grote delen van de culturele sector in kaart zijn gebracht.

Voor de periode 2020 – 2021 verwacht de raad dat vraagstukken rond Covid-19 tot een nadere verkenning zullen leiden. De raad is van plan om in november 2020 een discussiebijeenkomst te organiseren. Daarin staan we stil bij de de toekomst van het cultuurbeleid, in het licht van corona en de ervaringen met het huidige bestel: als startpunt voor de werkzaamheden van de raad in een volgende cultuurperiode en als ijkpunt in het politiek-bestuurlijke krachtenveld.

Discussiebijeenkomst over de toekomst van het cultuurbeleid
November 2020

2.4 Uitvoeringsadviezen 2020 – 2021

Europees Erfgoedlabel

Met het Europees Erfgoedlabel wordt de zichtbaarheid van de Europese, historische en symbolische waarde van erfgoedsites (gebouwen en locaties) vergroot. De raad heeft in 2012 geadviseerd over de thema's waarbinnen aanvragen voor een Europees Erfgoedlabel kunnen worden ingediend (tolerantie en recht; mobiliteit en maakbaarheid; cultuur en sport; geld en koopmanschap). Tot nu toe heeft de raad vier sites voorgedragen voor een label, waarvan drie door de Europese Commissie zijn gehonoreerd.

Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud

Vanaf 2013 adviseert de raad jaarlijks over aanvragen voor de status van professionele organisatie voor monumentenbehoud (POM). Monumenten-organisaties met minimaal twintig rijksmonumenten in hun bezit en minimaal vijf jaar ervaring kunnen een aanvraag indienen. De aangewezen POM's hebben voorrang bij subsidieverlening en krijgen meer ruimte om de subsidie naar eigen inzicht te verdelen over hun monumentenbestand.

Op verzoek van OCW zal de raad daarnaast in 2020 inbreng leveren op de evaluatie van de Subsidieregeling instandhouding monumenten (Sim), vanwege zijn directe betrokkenheid op het onderdeel professionele organisaties voor monumentenbehoud (POM).

Immaterieel erfgoed

In 2012 werd het UNESCO-verdrag over de Bescherming van Immaterieel Cultureel Erfgoed binnen het Koninkrijk der Nederlanden geratificeerd. Naast de vijf domeinen waarin UNESCO immaterieel erfgoed indeelt, hanteert de raad de volgende categorieën: beeld en geluid (inclusief taal als overdrachtsmiddel), eten en drinken, rituelen en gebruiken, ambacht en techniek en feest en spel. De raad adviseerde tot nu toe tweemaal over een voordracht; eenmaal voor plaatsing op de representatieve lijst en eenmaal voor deelname aan een multinationale lijst.

Aanwijzingsprogramma's

In de Beleidsregel aanwijzing rijksmonumenten en wijziging rijksmonumentenregister Erfgoedwet is terughoudend beleid geformuleerd voor het aanwijzen van rijksmonumenten. [7] Over het algemeen gebeurt dit op basis van een aanwijzingsprogramma dat wordt vastgesteld nadat de raad hierover geadviseerd heeft.

Vaststellen billijke auteursrechtvergoeding

Per 1 juli 2015 is de Wet Auteurscontractenrecht in werking getreden. Deze wet heeft tot doel om de onderhandelingspositie van makers ten opzichte van de exploitanten van auteursrechtelijk beschermde werken te versterken, en voegt een aantal bepalingen aan de Auteurswet toe. Een van die bepalingen (artikel 25c Auteurswet) is het recht van makers op een minimale billijke vergoeding in ruil voor overdracht van hun auteursrecht of het verlenen van een exclusieve licentie.

Op grond van de wet Auteurscontractenrecht kan de minister van OCW – na advies van een onafhankelijk adviesorgaan – billijke auteursrecht-vergoedingen vaststellen voor een bepaalde periode, naar aanleiding van een gezamenlijke aanvraag van een vereniging van makers en een vereniging van exploitanten.

3. Samenstelling raad

Raad voor Cultuur

Marijke van Hees *(voorzitter, tot 15 november 2020)*, Brigitte Bloksma, Lennart Booij, Özkan Gölpinar *(tot 1 december 2020)*, Erwin van Lambaart, Cees Langeveld, Thomas Steffens, Liesbet van Zoonen, Jakob van der Waarden *(directeur)*.

NB: momenteel worden een nieuwe voorzitter en een nieuw raadslid geworven.

Kring van adviseurs

John Agesilas, Amal Alhaag, Annett Andriesen, Toos Arends, Saskia Bak, Piet Bakker, Jeroen Bartelse, Lucky Belder, Chafina Bendahman, Mirthe Berentsen, Frederique Bergholtz, Samora Bergtop, Martin van Bleek, Ray Blinker, Fred Boot, Marjorie Boston, Yassine Boussaid, Mohamed Bouzia, Maarten van Boven, Shane Burmania, Artwell Cain, Diana Chin-A-Fat, Joop Daalmeijer, Jos Debeij, Kees Dijk, Arie den Dikken, Antoaneta Dimitrova, Anita van Dolen, Mieke Dols, Henri Drost, Hannah Ebbinge, Femke Eerland, Ido Esman, Aydan Figaroa, Maike Fleuren, Nina Folkersma, Marlous van Gastel, Dorien Goertzen, Laura Grijns, Lene ter Haar, Rolf Hage, Jenneke Harings, Jaap 't Hart, Stephanie Hermes, Eric Holterhues, Anne Hoogewoning, Rixt Hulshoff Pol, Frank Huysmans, Melanie Imming, Yoram Ish-Horwitz, Nanda Janssen, Hester Jenkins, Wilja Jurg, Patricia Kaersenhout, Belén Kerkhoven, Ankie Kesseler, Ralph Keuning, Hicham Khalidi, Riemer Knoop, Sara van der Kooi, Elsbeth Kwant, Stella van Leeuwen, Anouk Leeuwerink, Sander van Maas, Bregje Maatman, Diana Matroos, Nisirine Mbarki, Daniël van der Meer, Constant Meijers, Sander van Meurs, Tom de Mol, Rajae El Mouhandiz, Julia Mullié, Michael Nieuwenhuizen, Thomas Nijhuis, Guido van Nispen, Anoek Nuyens, Eleonoor Ochtman-Tchernoff, Eva van Ooij, Gert Oostindie, Pauline Phoa, Tineke Postma, Martha Riemsma, Géke Roelink, Mitchell-Lee van Rooij, Gerard Rooijakkers, Henk Schoute, Annick Schramme, Bert Schreurs, Eliane Segers, Chris Sigaloff, Hubert Slings, Masa Spaans, Gert Staal, René Steenbergen, Saskia van Stein, Alex van Stipriaan, Jacqueline Stolmeijer-Arends, Sarah Sylbing, Amin Talaei, Gusta Teengs Gerritsen, Steven ten Thije, Harry Tupan, Gunay Uslu, Jeroen Vanacker, Marieke Vegt, Suzanne van de Ven, Gunilla Verbeke, Annechien de Vocht, Robert Vroegindeweij, Jasper Weck, Astrid Weij, Oeds Westerhof, Sanne Wichman, Francine van der Wiel, Huub Wijfjes, Cor Wijn, Dieuwertje Wijsmuller, Marlous Willemsen, Corrie-Christine van der Woude, Zafer Yurdakul, Rita Zipora, Martine Zoeteman.

Vaste commissies

Professionele Organisaties voor Monumentenbehoud

Jaap 't Hart (voorzitter), Martin van Bleek, Arie den Dikken, Ido Esman.

Europees Erfgoedlabel

Antoaneta Dimitrova, Riemer Knoop, Gerard Rooijakkers, Astrid Weij.

Immaterieel Erfgoed UNESCO
Gert Oostindie, Gerard Rooijakkers, Hubert Slings, Alex van Stipriaan, Astrid Weij, Marlous Willemsen, Artwell Cain, Annick Schramme.

Bescherming Collectie Nederland
Op moment van schrijven is de commissie nog niet benoemd.

Tijdelijke commissies

Organisatie en financiering lokale omroepen
Miranda de Vries *(voorzitter)*, Jeroen Bartelse, Marijke van Hees, Huri Sahin, Liesbet van Zoonen.

Beleidskader koloniale collecties
Lillian Gonçalves-Ho Kang You *(voorzitter)*, Leo Balai, Hasti Tarekat Dipowijoyo, Martine Gosselink, Henrietta Lidchi, Jan-Joris Visser, Brigitte Bloksma, Valika Smeulders.

Evaluatie restitutiebeleid roofkunst Tweede Wereldoorlog
Jacob Kohnstamm *(voorzitter)*, Emile Schrijver, Henny Troostwijk, Hagar Heijmans, Lennart Booij, Nina Polak, Rob Polak

Bureau

Jakob van der Waarden, *directeur*, Sander Bersee, *secretaris commissie nationaal beleidskader koloniale collecties*, Pieter Bots, *senior beleidsadviseur Musea, secretaris commissie evaluatie restitutiebeleid roofkunst Tweede Wereldoorlog, coördinator BIS-beoordeling en -monitoring*, Klazien Brummel, *senior beleidsadviseur Beeldende Kunst, Vormgeving en Architectuur, Creatieve Industrie, Europees Erfgoedlabel, Immaterieel Erfgoed UNESCO, Arbeidsmarktagenda*, Sedat Bugdaci, *projectleider subsidieadvies BIS 2021 – 2024,* Shannah Clatworthy-Dokter, *managementassistente/secretaresse*, Sander van der Eijk, persvoorlichter, communicatieadviseur, Juliët Glas, *secretaresse in opleiding*, René van Geffen, *persvoorlichter, communicatieadviseur,* Rob Harms, *ICT*, Philippine Jenster, *beleidsadviseur Erfgoed en Musea*, Nadine Jouhat, *adjunct-secretaris commissie evaluatie restitutiebeleid roofkunst Tweede Wereldoorlog*, Emma Keizer, *onderzoeker commissie nationaal beleidskader koloniale collecties*, Lonneke Kok, *senior beleidsadviseur Podiumkunsten*, Mirjam van der Linden, *secretaris commissie bescherming collecgtie Nederland*, Monique de Louwere, *senior beleidsadviseur Beeldende Kunst, Internationaal Cultuurbeleid*, René van der Meer, *facilitaire ondersteuning*, Egidio Memeo, *directiesecretaris*, Annet Pasveer, senior *beleidsadviseur Monumenten; Archeologie; Erfgoed*, Nancy Remmerswaal, *managementassistente/secretaresse*, Angela Roosen, *managementassistente/secretaresse*, Joachim Thissen, *senior beleidsadviseur Media*, Louisa Vijfschaft, *juridisch adviseur*, Senne Vercouteren, *beleidsadviseur podiumkunsten*, Ebissé Wakjira-Rouw, *communicatie/beleidsadviseur*, Madelon van Wandelen, *medewerker financiën*, Sofie de Wilde, *beleidsadviseur Podiumkunsten*, Renske van der Zee, *senior beleidsadviseur Cultuureducatie en -participatie; Decentrale Overheden; Publieksbereik*.

Bij de raad zijn vrijwel altijd stagiairs en rijkstrainees werkzaam.
Ook stelt de raad leer- en ervaringsplekken beschikbaar.

Voetnoten

1
Ontleend aan Agenda Cultuur, 2017 – 2020 en verder,
Raad voor Cultuur, 2015.

2
Marlet, 2009; Marlet, 2010.

3
Boogaard, 2014. Boogaard visualiseert dit handzaam in een
betekenissencirkel voor kunst en cultuur.

4
Van Maanen, 2009; Bartelse en Weggeman, 2013; Gielen, 2014.

5
Simons 2014:1.

6
Jaarverslagen Raad voor Cultuur, www.cultuur.nl

7
Beleidsregel van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
van 25 juni 2016, nr. WJZ/1013167 (7544).

Colofon

De Raad voor Cultuur is het wettelijke adviesorgaan van de regering en het parlement op het terrein van kunst, cultuur en media. De raad is onafhankelijk en adviseert, gevraagd en ongevraagd, over actuele beleidskwesties en subsidieaanvragen.

Werkprogramma 2020 – 2021

Deze publicatie is een uitgave
van de Raad voor Cultuur

Leden
Marijke van Hees
voorzitter
Brigitte Bloksma,
Lennart Booij
Özkan Gölpinar
Erwin van Lambaart,
Cees Langeveld
Thomas Steffens
Liesbet van Zoonen,
Jakob van der Waarden
directeur

Raad voor Cultuur
Prins Willem Alexanderhof 20
2595 BE Den Haag

070 – 3106686
info@cultuur.nl
www.cultuur.nl

Het is toegestaan (delen van) de inhoud van deze publicatie te citeren of te verspreiden, mits daarbij de Raad voor Cultuur en deze publicatie als bronnen worden vermeld.

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.
Den Haag, september 2020